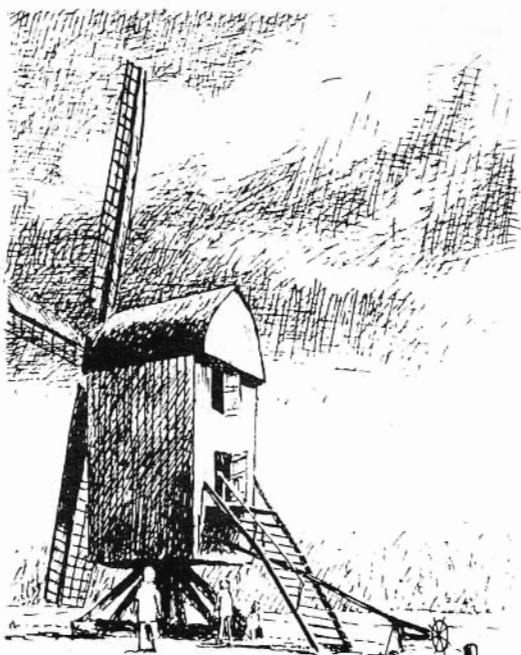

Herbouw standermolen Mussel

door Derk Jan Tinga

In de gemeente Stadskanaal leven initiatieven tot het oprichten van een standermolen. 'Plaatselijk Belang Mussel' heeft n.l. het stoute plan opgevat te komen tot herbouw van de open standermolen, die daar aan de Zandtangerweg, in de buurt van het tegenwoordige sportveld, gestaan heeft. Deze molen werd in 1943 afgebroken, na jarenlang dienst te hebben gedaan als korenmolen.

STANDER MOLEN MUSSEL GS 84

In het najaar van 1869 was de molen in Mussel gebouwd; daarvoor had hij echter al gemalen in 1^e Exloërmond en Peize. De molen had op dat moment dus al een flinke staat van dienst. Bijzonder aan de verschijning van de molen waren o.a. de verticale planken van de bekleding aan de voorzijde, die meestal bij een stander een gepotdekseld visgraatverband heeft, en het ontbreken van een luifeltje voor het luiwerk aan de achterkant.

Daartegen stak bij deze molen, net zoals bij die van Ter Haar en natuurlijk Bourtange, de gehele kap aan de achterzijde iets naar buiten, om zo plaats te bieden aan de luias.

Bijzonderheden aan de molen waren verder de stander met de inscriptie '1823 P.R.M.' (Pieter Roelofs Mulder); een eiken balk met '1785 P.R.M.' en het bovenwiel met '1827 P.R. Mulder'.

Ook vielen de vrij lage

stiepen op, waarop de molen was gebouwd.

Het valt niet meer na te gaan, wanneer de molen nu werkelijk gebouwd is, maar vast staat wel, dat hij vóór 1766 in Peize heeft gestaan, ongeveer 1,8 km ten zuiden van de kerk, in het z.g. Moleneind.

Op de kaart van Cornelis Pynacker uit 1634 is echter bij Peize (nog) geen standerdmolen te bekennen, hetgeen natuurlijk nog niet wil zeggen, dat de molen toen nog niet bestond, want ook vroeger werden molens vaak van de ene naar de andere plaats verkocht en daar herbouwd, maar ook is deze kaart niet zo geweldig gedetailleerd. Er bestaat nog wel een afbeelding van de molen, toen hij nog in Peize stond. De geïnteresseerden kunnen die afbeelding vinden op pag. 88 in het boek 'Molens in Drenthe' (verschenen bij uitgeverij Waanders te Zwolle, ISBN 90 700 7253 X). Daar kunt u ook zien, dat de molen daar een gesloten standerdmolen was en bovendien trappbomen had, die doorliepen tot ongeveer de steenlijst. Iets dat wel meer bij heel oude standerdmolens wordt aangetroffen.

In 1766 werd de molen naar 1^e Exloërmond verplaatst, waarna in 1869 nog eens weer een verhuizing volgde naar Onstwedder Mussel. Daar werd de molen door J. Korte in het najaar herbouwd. In december brak er echter een zware storm los, waarbij de molen zwaar beschadigd werd, zodanig dat hij in 1870 nogmaals herbouwd moest worden. De heer Korte was ook eigenaar van de molen in Musselkanaal, waarvan u nu nog het tot woonhuis verbouwde ondersteuk kunt aantreffen. Deze molen was in 1921 gedeeltelijk afgebroken. De familie Korte bleef vervolgens eigenaar van de molen tot omstreeks 1898, toen Meeme Folkers, de grootvader van de molenaar, die tegenwoordig nog woonachtig is in Mussel, de molen kocht voor f 2.850,-. De heer J.W. Wubs heeft toen de molen nog enige tijd bemalen. In 1936 kreeg de vader van de tegenwoordige molenaar, A. Folkers, de molen in eigendom. Hij is in totaal 40 jaar als molenaar werkzaam geweest.

Vanaf ongeveer 1934-'35 hielp zijn zoon, Meeme Folkers, mee in het bedrijf.

Hij vertelde dat de molen een fikse vlucht had van 19,40 meter en dat er in de molen een koppel 16er kunststenen (1,40 meter doorsnee) lag en een buikst. De molen had geen vangtrommel, zoals die van Bourtange, maar een binnenwipstok.

Er werd vooral voor de boeren in de omtrek gemalen, maar er werd bijv. ook veel handel gedreven. De buikst was vooral voor het builen van boekweit, dat in die tijd nog veel afname vond en in de omtrek verbouwd werd. Je kreeg van boekweit, na gebuild te hebben, prachtig meel, weet de heer Folkers zich nog te herinneren.

De molen was voor een standerd vrij ruim. Je kon er zo'n 40 à 50 zakken in opslaan. Er was bovendien hulpkracht aanwezig in de vorm van een 22 pk motor.

In april 1943 werd de molen voor f 1.000,- aan de gemeente Haren verkocht, met de bedoeling hem af te breken en in Haren weer op te bouwen in een soort streekmuseum.

Het kleedhout aan de buitenzijde en sommige weegbanden waren dan gedeeltelijk verrot, maar voor de rest verkeerde de molen nog in goede staat. Er werd door de heer Folkers verder gemalen met behulp van machinale aandrijving; met stenen en een hamermolen.

De herbouw van de molen zou gebeuren in de buurt van de boerderij

Scharlakenhof, aan de westkant van de Hereweg, zodat de molen vrije windvang zou hebben. Voorlopig werd de molen echter opgeslagen op een perceel aan de Korreweg in Groningen.

Molenmaker Koning uit Sappemeer herstelde verschillende onderdelen en werkte waar nodig bij. Dit alles onder leiding van de deskundige, J. Wiertsema, molenmaker uit Hoogezand, die o.a. ook de molen "Entreprise" te Kolham gebouwd heeft en de ronde stenen stellingmolen "l'Espérance", die in St. Vitusholt te Winschoten gestaan heeft.

In 1907 was Jan Wiertsema opzichter geworden bij de Groninger Waterleidingsmaatschappij te De Punt, gemeente Haren. Wonend te Groningen, hield hij zich later o.a. bezig met het schrijven van rapporten betreffende te restaureren windmolens in de noordelijke provincies.

Toen in 1949 de Provinciale Groninger Molencommissie werd opgericht, werd hij daarin technisch adviseur. Als molenmaker had hij zijn laatste hoop op de herbouw van deze standerdmolen. Daartoe had hij de molen volledig in tekening gebracht.

Hij kreeg in maart 1947 opdracht om voor de verdere werkzaamheden een begroting op te stellen. Vreemd genoeg werden daarna alle onderdelen, waaronder het prachtige bovenwiel uit 1766, door de gemeente Haren aan het Openluchtmuseum in Arnhem verkocht, althans zo luidde het verhaal. Volgens molenkenner B. van der Veen Czn. was het gemeentebestuur daarmee wel in overtreding, want de molen behoorde tot de beschermde monumenten, maar men vond een sloopvergunning niet nodig, omdat het de bedoeling was de molen te herbouwen.

Enkele onderdelen, waaronder het bovenwiel, werden toen benut voor het herstel van de vroegere standerdmolen uit het Gooise Huizen, die in 1916 in het museum weer werd opgebouwd. Dit bovenwiel is er trouwens na enige jaren weer uitgehaald en vervangen door een nieuwe. Het oude bovenwiel werd toen op het terrein onder een afdak opgeslagen en ligt daar nu, mei 1984, nog steeds.

STANDERD MOLEN MUSEUM 65 64

In het gemeentearchief van de gemeente Haren is echter zo goed als niets te achterhalen over de gehele gang van zaken betreffende de aan- en verkoop van de molen, waardoor de conclusie wel moet luiden, dat de eerste aanzet tot het bouwen van het streekmuseum of de oudheidskamer van particulier initiatief afkomstig was. Ook gesprekken met oudere gemeenteambtenaren doen dat vermoeden. De molen zou gekocht zijn buiten de gemeente om, met geld uit een apart potje, door enkele particulieren bij elkaar gebracht. In de gemeentearchieven is tenminste niets te vinden over een bedrag van f 1.000,- dat zou zijn uitgetrokken voor de aankoop van de molen, zo werd mij door een ambtenaar verzekerd. Misschien dat de financiële vooruitzichten na het opstellen van de begroting zo ongunstig waren, dat men besloten had er toch maar van af te zien. Ook die begroting is zoek. Onder de particulieren met het plan om te komen tot de bouw van een oudheidskamer waren echter verscheidene gemeenteambtenaren, waaronder de secretaris, de heer Wieringa. Ook de gemeente zelf juichte het plan toe. Helaas werd de heer Wieringa in november 1944 door de Duitsers te Vries gefusilleerd. Dat betekent waarschijnlijk ook de doodsteek voor het hele project.

Dat de molen later juist naar het Openluchtmuseum werd verkocht, was niet zo vreemd, aangezien er familiebanden bestonden tussen een ambtenaar van sociale zaken in Haren en de vrouw van de directeur van het museum. Bovendien leek het een goede oplossing. De molen zou dan misschien op een andere manier behouden kunnen worden. Dat het niet zo heeft mogen zijn, weten we nu.

Gelukkig leven er in Mussel voldoende initiatieven, om te komen tot herbouw. Dit gedeelte van de provincie Groningen is toch al dun bezaaid met molens en het zou dan ook zeer toe te juichen zijn, als er weer een standerdmolen zou worden opgericht. Dat het kan, lijkt duidelijk als we denken aan de molen van Bourtange, die vier jaar geleden gebouwd is.

Ook Mussel wil de molen na herbouw weer laten werken. Warme bakkers uit de omgeving zouden het op de molen gemalen meel kunnen afnemen en het dorpsbeeld zou door de draaiende molen een echte verrijking ondergaan.

Met de Herinrichtingscommissie voor de Veenkoloniën wordt al overleg gevoerd over de herbouw en de plek, waar de molen zou kunnen staan.

Ook omdat het gebied niet bepaald rijk genoemd kan worden aan cultuur-historische objecten, lijkt het een goede zaak, de molen te herbouwen. Zo'n draaiende molen oefent bovendien een grote aantrekkingskracht uit op toeristen en dat brengt weer met zich mee, dat de plaatselijke middenstand en die uit de verdere omgeving er wel bij zal varen.

Om een begin te kunnen maken met de financiëring van het project, heeft 'Plaatselijk Belang Mussel' een setje mooie pentekeningen van de standerdmolen laten vervaardigen op ansichtkaartformaat. Deze ansichten zijn te bestellen door storting van f 6,50 op Rabobank-rekening 34.34.04.710 van 'Plaatselijk Belang Mussel', onder vermelding van 'Actie Molenplan'. Het gironummer van de bank is 887675. Koop zo'n setje en ook u helpt mee met de herbouw! 'Plaatselijk Belang Mussel' is bereikbaar via de secretaris, de heer B. Meems, Musselweg 64, 9584 AG Mussel. Telefoon 05994 - 44 72. Ook donaties zijn van harte welkom!

D.J.T.